

Povijest Sporta

Doc.dr. Dobromir Bonacin
DanijeLa Bonacin, BSc

Nakladnik

Doc. Dr. Dobromir Bonacin
(ISBN: 978-953-98959-1-2)

Support izdanju

Kineziološki fakultet Travnik
Bosna i Hercegovina*

Recenzenti

Prof. dr. Ivan Amjelović

Fakultet sporta i tjelesnog odgoja Univerziteta u Sarajevu
Pedagoški fakultet Univerziteta u Bihacu

Doc. dr. Zarko Bilčić

Fakultet prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti Sveučilišta u Mostaru
Visoka škola za sportski menadžment Aspira u Splitu

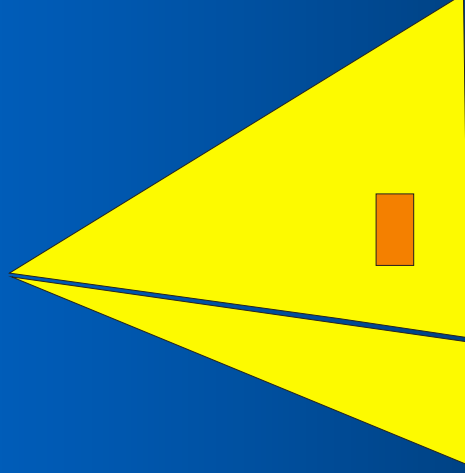
Doc. dr. Osmo Bajrić

Edukacijski fakultet Univerziteta u Travniku
Panevropski univerzitet Aspetron u Banja Luci

Web sadržaj

Vodič za studente uz udžbenik

* "Povijest sporta" je reprinted knjige iz 2004.g. i temeljem odluke Kineziološkog Fakulteta u Travniku iz 2009. prihvaćena je kao udžbenik.

Znanje ljudskog roda je poput piramide koja se stalno gradi. Sve što možemo jest ugraditi mali kamenčić spoznanje i nadati se da će s ostalim kamenčićima izdržati svoju težinu znanja koje dolazi.

DB

Sadržaj

1. Uvodna razmatranja

- 1.1. Predgovor
- 1.2. Mogući pristupi
- 1.3. Drugi izvori informacija

2. Potrebe

- 2.1. Antropološki sklopovi
- 2.2. Motivacijska struktura
- 2.3. Motivi i potrebe davnine
- 2.4. Pobjeda kao motiv
- 2.5. Ostale potrebe
- 2.6. Sport kao potreba
- 2.7. Upravljanje kao potreba

3. Povijest

- 3.1. Razlozi proučavanja
- 3.2. Kausalitet
- 3.3. Multidimenzionalnost
- 3.4. Integritet
- 3.5. Upravljanje
- 3.6. Povijesni okviri

4. Razvoj čovjeka

- 4.1. Biološke promjene
- 4.2. Socio-političke promjene
- 4.3. Demografske promjene
- 4.4. Edukacijske promjene
- 4.5. Promjene u upravljanju
- 4.6. Tehnološke promjene
- 4.7. Znanstvene promjene
- 4.8. Moralne promjene

Sadržaj (nastavak)

5. Odrednice sporta
- 5.1. Kineziološki aspekti
- 5.2. Definicija sporta
- 5.3. Klasifikacija sportova
- 5.4. Pravila sporta
- 5.5. Organizacija sporta
- 5.6. Univerzalnost

6. Sport kroz povijest
- 6.1. Stari vijek
- 6.2. Antički sport Europe
- 6.3. Ostali Antički svijet
- 6.4. Sport srednjeg vijeka
- 6.5. Veće manifestacije

7. Moderni sport
- 7.1. Diferencijacija
- 7.2. Trendovi i paradigme
- 7.3. Narodni sport
- 7.4. Viteški turniri
- 7.5. Humanizam, renesansa...
- 7.6. Gradanski sport
- 7.8. Sport 19. i 20. stoljeća
- 7.9. Sport u Hrvatskoj/BiH

8. Organizacije i sustavi
- 8.1. Mediji, politika i nasilje
- 8.2. Zene, globalizacija
- 8.3. Publicistika, izražavanje
- 8.4. Organizacije i natjecanja
- 8.5. Olimpijski pokret
- 8.6. Masovni i elitni sport
- 8.7. Ostali oblici sporta

1. Uvodna razmatranja

1.1. Predgovor

*Opovijestiti je već mnogo toga rečeno i mnogo toga će se tek reći.
Povijest se stalno stvara pa i u ovom trenutku dok čitate tekst.
Ostaje trajna inspiracija svim sadašnjim i budućim generacijama.
Povijest sporta nije iznimka i ne može se od toga distancirati.
Kad znamo što je bilo i što jest možemo utjecati na budućnost.*

*Sve ima svoje vrijeme.
(Rimska poslovice)*

Dva knjiga

Materija u ovoj knjizi ima pretenzije obuhvatiti povijesna znanja o sportu kao posebnoj aktivnosti čovjeka unutar svih ukupnosti povijesnih zbivanja. Cilj je ambiciozan i u isto vrijeme dosta lako ostvariv. Ovo zato jer se povijest zaista učiteljsica i uči nas sve, a da bi je razumjeli trebamo se prije svega odrediti za pristup.

Mnogo toga što zovemo management sastoji se u otežavanju posla ljudima. (Peter Drucker)

1.2. Možní přístupy

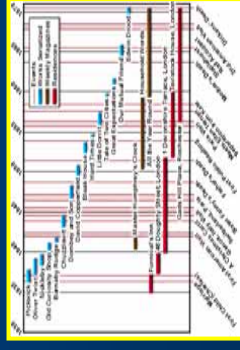
1. Čisti ovremenski slijed ili time-line
2. Slijedom socioloških promjena
3. Slijedom sačuvanih artefakata
4. Ključnim spoznajnim točkama
5. Univerzalnim kontinuitetom

Čuvaj se malih pukotina. Mala će pukotina potopiti i veliki brod.
(Benjamin Franklin.)

1.2.1. Čisti vremenski slijed

Događaji, pojave, procesi i odnosi se proučavaju upravo onako kako su se po dinamama dešavali. Dobra strana je u tome što se mogu precizno locirati u odnosu na relatiivni protok vremena.

Loša strana je u tome što sva društva prolaze iste razvojene procese koji se ne očituju u istim vremenskim razdobljima.

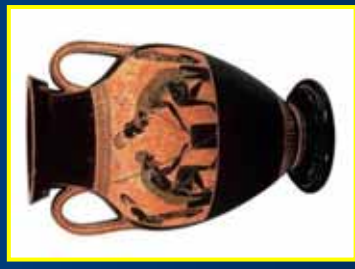
1.2.2. Sociološke promjene

Događaji, pojave, procesi i odnosi se proučavaju u kontekstu društvenih uređenja (od pr. zajednice i robovlasništva do danas).
Dobra strana je u tome što se razumije ovaj globalna društvena uređenja. Loša strana je u tome što se poimanje povijesti ograničava samo na (iako važnu) političku dimenziju vlasti.

1.2.3. Sađuvani artefakti

Događaji, pojave, procesi i odnosi se proučavaju u uglavnom paleontološkom smislu. Dobra strana je u tome što je temeljem tih nalaza moguće zaključivati o događajima unutar zajednica. Loša strana je u tome što je artefakte jako teško točno staviti u kontekst svih drugih odnosa koji su u određenoj fazi postojali.

1.2.4. Ključne spoznajne točke

Događaji, pojave, procesi i odnosi se proučavaju u relacijama spoznaja i otkrića nekih sredina i razdoblja. Dobra strana je u globalnom preferiranju znanosti i tehnologije. Loša strana je u tome što su uvijek ideje i otkrića ovisni o mnogim nepoznatim faktorima i također se zanemaruje duhovno-moralni kontinuitet.

1.2.5. Univerzalni kontinuitet

Događaji, pojave, procesi i odnosi se proučavaju u odnosu na trajne spoznaje uz uvažavanje multikauzalnosti (višestrukih uzročno-posljedičnih veza) i multidimenzionalnosti (višestrukih istodobno promatranih parametara). Dobra strana je povećana vjerodostojnost znanja, a lošija strana velika složenost učenja.

Dva knjiga

Materijal u ovoj knjizi će biti izložen kroz model Univerzalnog kontinuiteta. Dakle, predstaviti će se Povijest sporta unutar svih odrednica promjena kroz razvoj čovjeka. Te promjene su utjecale na to kakvi smo danas, pa dakle i kakav je bio sport kojim smo se bavili, kojim se danas bavimo ili čak kojim ćemo se baviti sutra.

Historia magistra vitae est.
(Rimska poslovice)

1.3. Drugi izvori informacija

Spoznaje vezane uz povijesno zaključivanje nužno treba gledati u smislu sinteze interdisciplinarnih pokazatelja bez favoriziranja uloge bilo kojeg ograničenog pristupa. Zato je uvijek potrebno uvažavati brojne različite izvore za saznanja koja se o pojedinim situacijama zastupa, što vrijedi i za ciljanu literaturu.

2. *Potrzebe*

2.1. Antropološki sklopovi

Čovjek je izuzetno složeno biće i njegova ukupnost se zato obično podijeli u segmente radi lakšeg proučavanja i razumijevanja. Te segmente nazivamo antropološki sklopovi. U sportu su posebno zanimljivi morfološki (grada), motorički (gibanje), funkcionalni (fiziološki), psihološki, sociološki, stički, a posebno motivacijski.

Dva knjiga

Sadržaj ove knjige usmjeren je prema povijesti sporta, pa nema potrebe detaljnog navođenja svih antropoloških sklopova čovjeka. U tu svrhu mogu dobro poslužiti drugi izvori i udžbenici poput: Bonacin, D., Bilić, Ž., Bonacin, D. (2008) Uvod u antropološku analizu. Traornik: Kineziološki fakultet.

2.2. Motivacijska struktura

Motivi su sve ono što čovjeka pokreće na akciju i usmjerava njegovo djelovanje u određenom pravcu. Razlikujemo primarne (biološke) proizašle iz fizioloških dispozicija i organskih potreba te sekundarne (socijalne) motive koji se iskazuju kao potreba za sigurnošću, afirmacijom, dominacijom i grupnom identifikacijom.

2.3. Motivi i potrebe davnine

Još od pradaavnih vremena čovjek je svoje potrebe zadovoljavao na načine koji su mu bili direktno srednouvani u životu. Uspješni su jednostavno ostali živi, a neuspješni ne. Preživljavanje, kao i produženje vrste (potomstvo) direktno su značili ostvarenje nekih uglavnom elementarnih potreba. Ali su te bile najintenzivnije.

2.4. Pobjeda kao motiv

Na isti način kao i prethodno, i pobjeda je predstavljala mnogo više nego li mi to danas doživljavamo. Pobjeda je značila život. Obično su poraženi bivali pojedeni, pobjednici su imali "banket". Tako tisućljećima sve to nestaje i pretvara se u simbolički okršaj, i danas su u nama segmenti tih vremena i ne mogu se izbrisati.

Istina se ne mijenja zato što u nju vjeruje ili ne vjeruje većina ljudi. (Giordano Bruno)

2.5. Ostale potrebe

- Ψihološke potrebe (individualnost),*
- Potreba za edukacijom (znanje),*
- Sociološke potrebe (ekspozicija),*
- Potreba za priznanjem (evaluacija),*
- Potreba za upravljanjem (management).*

Dva knjižga

Kako se vidi u prethodnim navodima, potrebe niti su prestale a niti je vjerojatno da će prestati, već naprotiv, razvijaju se, rastu. Uojeti i način života, kultura i civilizacija, tehnologija i drugo, stvaraju nove. One koje "ne trebaju" odbacuju se, nadograđuje se nove u prostoru sekundarnih, a možda i tercijarnih motiva.

2.6. Sport kao potreba

Kao i druge prethodno definirane pojave kod čovjeka i sport je nastajao u duljem vremenskom intervalu, kroz ta ista tisućljeća. Pojava sporta nije tek popratni usputni segment civilizacijskog razvoja već suštinska stvar koja savršeno opisuje čovjeku narav. Sport je, dakle, također potreba, potreba da se pobjeđuje.

2.7. Upravljanje kao potreba

Čovjek (kao i sve drugo) nastoji ovladati prirodnim resursima i općenito svojom okolinom, iz svih već navedenih razloga. To radi trajno i bez prekida, nastojeći sve što ga okružuje spoznati, možda spoznaje primjeniti, i konačno događajima upravljati. Sposobnost tog upravljanja jednostavno možemo označiti kao *Management*.

◁ Najbogatiji ljudi na svijetu traže mreže i grade ih. Svi ostali traže posao.
(Robert Kiyosaki)

3. Povijest

3.1. Razlozi poučavanja

Povijest u sebi sadrži najuže refleksije svih dešavanja kojima je čovjek bio izložen. Sve što se dešavalo, ostalo je na neki način zapisano. Iz toga slijedi da uopće nije moguće razumjeti čovjeka, njegovo ponašanje, suštinu, smisao, sadašnje i buduće projekcije, bez detaljnog poznavanja povijesti. U sportu i u širem kontekstu.

Nikada nisam bio stomašan, ali sam bio bez novca. Biti bez novca je prolazno stanje: biti stomašan je stanje duha. (Mike Todd)

3.2. Kauzalitet

Svaki događaj koji je realiziran imao je određene preduvjete iz kojih je proizašao, kao i određene refleksije koje su uslijedile. Niti najmanji od njih nije postojao sam za sebe bez direktnih poveznica prema svim drugim događajima. Iako je utjecaj jednih na druge različit, ovaj kauzalitet je uvijek bezuvjetno očuvan.

3.3. Multidimenzionalnost

Razumijevanje velikog broja pojava, događaja i procesa, uvijek je povezano s brojnim zadacima i velikom količinom informacija. Baš zato, posebno povijest, niipošto ne bi trebalo promatrati uz uvažavanje manjeg broja ili čak samo jedne spoznajne dimenzije. Taj pristup je obično tendenciozan i ograničen, dakle pogrešan.

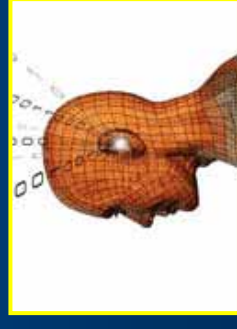
3.4. Integritet

Povijesne pojave i događaji nastajali su u različitim sredinama u različitim vjjetima, u različitim vremenskim odsječcima. Na to su utjecali klimatski uvjeti, izbor hrane, razina spoznaje interne organizacije, alati, razvijenost socijalnih odnosa, i štošta drugo. Integritet povijesnih spoznaja, dakle, nije jednostavan ali postoji.

3.5. Upravljanje

Sukladno svojstvima vrste, čovjek je napredovao, u nekim bitnim segmentima višestruko brže i kvalitetnije od drugih vrsta. Jedno od najvažnijih svojstava koje ga je uzdiglo na tron kompletnog živog svijeta je sposobnost kooperacije, organizacije, edukacije i upravljanja okolinom. Dakle, na Zemlji menadžer par excellence.

Civilizacija je uvijek u opasnosti kad oni koji nisu naučili slušati dobiju pravo zapovijedati. (Winston Churchill)

3.6. Povijesni okviri

Kako u sportu, tako i u svemu drugome, povijesne događaje ili procese, moguće je promatrati najmanje na sljedeće načine:

1. po razdobljima obzirom na raspolaganje općim resursima,
2. po spoznajnim dostignućima, 3. po umjetničkim dometima, i
4. po povijesnim sukobima. I svi su, naravno, u vezi.

3.6.1. Opći resursi

---

1. *Prvobitna zajednica (od skupljanja hrane do prvih alata),*
2. *Robovlasničko društvo (raspolaganje ljudima),*
3. *Feudalno razdoblje (raspolaganje zemljom, terenom),*
4. *Gradanska društva (raspolaganje novcem),*
5. *Informacijsko društvo (raspolaganje informacijama).*

3.6.2. Spoznajna dostignuća

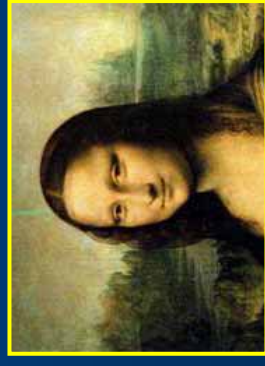
1. Pronalazak i primjena alata i oružja (Povećana sigurnost),
2. Razvoj vlastitih izvora hrane, vode (Mogućnost planiranja),
3. Ustroj zajednice (Osiguranje dovoljno odmora i resursa),
4. Razvoj strojeva (Samjenski entiteti za izvršavanje rada),
5. Integracija znanja (Nadmoć informacija nad resursima).

Sve velike istine počnuju kao svetogrđe.
(George Bernard Shaw)

3.6.3. Umjetnički dometi

1. *Integrativno stvaranje (Sinkretizam umjetničkih sadržaja),*
2. *Obllici i sadržaji (Diferencijacija umjetničkih modusa),*
3. *Ekspanzija tehnike i tehnologije (Knjige, instrumenti,...),*
4. *Šire priznavanje vrijednosti (Potražnja, trgovina),*
5. *Izražavanje (Specijalizacija idejnih i sadržajnih kreacija).*

3.6.4. Povijesni sukobi

1. Individualni sukobi (Za odmjeravanje pojedinaca),
2. Pred-plemenski sukobi (Za formiranje ustroja i vlasti),
3. Plemenski sukobi (Za teren i prirodne resurse),
4. Sukobi radi slave (Kupovina budućnosti),
5. Hedonistički sukobi (Radi zadovoljstva pobjede).

*Mučnaci se oslobađaju strasti za slavom.
(Tacit)*

Dva knjižga

Prethodno navedeni načini promatranja povijesnih događaja, pojava, procesa i odnosa predstavljaju složeni kompozit u kojemu ni jedan od tih načina nije moguće samostalno izdvojiti. Upravo shvaćanje sinergije i prožimanja navedenih segmenata može učiniti razumijevanje povijesti mogućim. Ovo, naravno, vrijedi i za sport.

4. Razvoj čoujeka

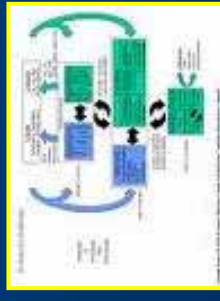
4.1. Biološke promjene

1. *Filogenetski razvoj usložnjavanjem biološkog entiteta- čovjeka,*
2. *Senzo-motorne promjene adaptativnog biološkog karaktera,*
3. *Kineziološke promjene sustava za savladavanje prostora,*
4. *Razvoj kognitivnih funkcija u pravcu spoznaje i generalizacije,*
5. *Povećanje emocionalnih kapaciteta u svrhu evaluacije akcija.*

4.2. Socio-političke promjene

1. Individualna egzistencija (*Minimum potreba*),
2. Mikro grupa sa zajedničkim interesom (*Sigurnost*),
3. Optimizacija zajednice (*Interno organiziranje*),
4. Strategija (*Planska ekspanzija prema drugim zajednicama*),
5. Zajednička eksploatacija resursa (*Integracija, harmonija*).

4.3. Demografske promjene

1. Povećanje veličine zajednice (Prirodni prirast, grupiranje),
2. Migracije (Veliki kolektivni transferi, traženje prostora),
3. Strukturiranje (Trajne naseobine, zaštita, obrana),
4. Optimizacija broja članova (Interna konzistencija resursa),
5. Razmjena ljudskih potencijala (Interakcija resursa).

4.4. Edukacijske promjene

1. Interakcija s prirodnom sredinom (Elementarne reakcije),
2. Edukacijski pragmatizam (Šivotno usmjerena znanja),
3. Obrazovanje svih članova (Intergrupno znanje i učenje),
4. Specijalizacija znanja i edukatora (Diferencijacija znanja),
5. Sofisticirani modeli edukacije (Informacijsko vrijeme).

4.5. Promjene u upravljanju

1. *Autonomno individualno upravljanje (Spoj s prirodom),*
2. *Upravljanje temeljeno na efikasnosti (Za preživljavanje),*
3. *Akumulacija i hijerarhija odnosa (Raspodjela ovlasti),*
4. *Determinirano pozicioniranje upravljanja (Samosvojno),*
5. *Integrativni razvoj (Uraunoteživanje potreba i resursa).*

*«Mudar čovjek jednako mirno prima pohvale i podnosi uvođe.
(Konfucije)*

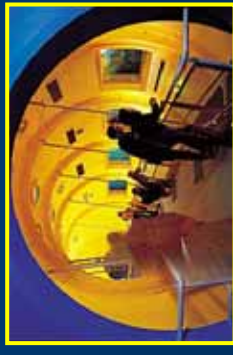
4.6. Tehnološke promjene

1. Manipulativni individualni alati (Minimalna obrada),
2. Namjensko oblikovanje sredstava (Za stabilnost života),
3. Namjerne intervencije u okolinu (Plansko djelovanje),
4. Strategijske dugoročne akcije (Kreacije u skladu s ciljevima),
5. Globalizacija ciljeva (S namjerom opće dobrobiti svih).

4.7. Znanstvene promjene

1. Korištenje slučajno prepoznatih znanja (Prirodni događaji),
2. Oponašanje prepoznatih događaja (Vatra, odron kamenja,...),
3. Izumiteljsko djelovanje (Kotač, koplje, splav, koliba,...),
4. Istraživanje prirodnih pojava (Prepoznavanje i definiranje),
5. Povezivanje primjene i razvoja saznanja (Sustavna znanost).

4.8. Moralne promjene

1. Egoizam i intuitivno djelovanje (Stihijski i bez planiranja),
2. Zaštita vlastitog potomstva (Instinktivni nastavak vrste),
3. Čuvanje grupnog integriteta (Definicija grupnog dometa),
4. Pomoć entitetima izvan primarne grupe (Empatija života),
5. Opći kolektivni altruizam (Moralno i etičko djelovanje).

*Većeo čovjek je kao Sunce; kud god ide osvjetljava.
(Turska poslovice)*

Dva knjižga

Važnost iznesenih promišljanja očituje se prvenstveno u spoznaji da je povijest iznimno složena i slojevita. Budući je sport, dakle i povijest sporta njen neodvojivi dio, to sigurno znači da i povijest sporta treba shvaćati na jednako ozbiljan i kompleksan način. Da bi se razumjelo povijest sporta, prvo treba razumjeti povijest ljudi.

5. *Odrędnice sporta*

5.1. Kineziološki aspekti

Prirodne zakonitosti relacija između organske forme i funkcije su biološki temelj gibanja. Svaki organizam uči očuvanje dinamičke ravnoteže, očuvanje kapaciteta ovisno o sposobnostima, funkcijsku ekonomizaciju i specijalizaciju (vježbanje izaziva specijalizaciju). Sport kao cilj i sport kao sredstvo sadrži sva navedena svojstva.

5.2. Definicija sporta

Svaka aktivnost u kojoj je naglašeno natjecanje ima obilježja sporta. No to je prejednostavna definicija za sport koji je veoma specifična ljudska djelatnost. Sportom se ljudi bave već mnoga tisućljeća i čine sve što je u njihovoj moći da postignu sportski rezultat koji žele i očekuju, i to isključivo kroz natjecanje.

Usuditi se, to je cijena napretka..
(Victor Hugo)

5.3. Klasifikacija sportova

Klasifikaciju sportova je moguće definirati na mnoge načine, a i ti načini se mijenjaju sukladno spoznajama kroz povijest. Sport sigurno nije predstavljao npr. u Antičkom Rimu u svemu isto što predstavlja danas. Sport se razvija, a paralelno s tim razvija se i skup mogućih klasifikacija. Slijede neka od mogućih viđenja.

5.3.1. Po načinu odmeravanja

1. Individualni

- 1.1. Bez kontakta s protivnikom (S objeatom i bez njega)
- 1.2. Uz kontakt s protivnikom (S objeatom i bez njega)

2. Kolektivni

- 2.1. Bez kontakta s protivnikom (S objeatom i bez njega)
- 2.2. Uz kontakt s protivnikom (S objeatom i bez njega)

5.3.2. Po motoričkoj realizaciji

1. S velikim direktnim učesćem transfera (Atletika, Borilački),
2. Pretežno ovisni o tehničkim usjetima (Moto, jedrenje,...),
3. S naizmjeničnim raspolaganjem objektom (Nogomet, tenis),
4. Pogadanje cilja (Streljašto, kuglanje, streličarstvo, golf,...),
5. Kombinirani (Biatlon, sinkronizirano plivanje,...).

5.3.3. Po kompleksitetu

1. *Monostrukturalni (Jednostavna struktura više elemenata)*
  - 1.1. *Aciklički (Atletika, gimnastika, skokovi u vodu,...)*
  - 1.2. *Ciklički (Biciklizam, trčanja, veslanje, plivanje,...)*
2. *Polistrukturalni (Nepredvidljiva struktura realizacije)*
  - 2.1. *Aciklički (Judo, karate, boks, hrvanje,...)*
  - 2.2. *Kompleksni (Kooperacija članova - Košarka, nogomet)*
  - 2.3. *Konvencionalni (Aciklički estetski – ples, klizanje,...)*

5.3.4. Po karakteru cilja

1. Izazov (Atletika, streljaštvo, gimnastika)
2. Sondiranje ili povreda prostora (Odbojka, tenis, stolni tenis)
3. Transport (Automobilizam, zrakoplovstvo, jedrenje)
4. Osvajanje prostora (Košarka, nogomet, rugby)
5. Destrukcija protivnika (Borilački, mačevanje, paint)
6. Slavljе (Umjetničko klizanje, ples)

5.4. Sportska pravila

Sportska pravila predstavljaju skup: a) prirodnih - spontanih, b) uređenih – prihvaćenih, i c) dogovorenih - ciljanih formulacija kojima se pobliže određuju tehnološke mogućnosti realizacije ciljeva unutar pojedine sportske discipline. Kao i drugi pojmovi, sportska pravila su podložna promjenama iz raznih razloga.

Život je samo most. Ne gradi kuću na mostu.
(Kineska poslovice)

5.4.1. Spontana pravila

Kroz povijesni razvoj, pravila u sportu su prvo nastala spontano i gotovo u cijelosti usjetovana mogućnošću realizacije u prirodnim usjetima u kojoj su se aktivnosti odvijale. Usjeti natjecanja nisu bili standardizirani i varirali su ovisno o sredini. Rezultiralo je različitim, teško usporedivim postignućima (kros, maraton).

5.4.2. Običajna pravila

Običajna pravila razvijala su se sukladno običajnom pravu kao refleksija uzanci određene sredine ili socijalne zajednice. Unutar te zajednice bila su uglavnom stabilna, ali nisu morala vrijediti za druge zajednice (bacanje kamena s ramena, sprintevi na 100 yardi ili 100 metara, skok u vis, začetci nogometa u svijetu,...).

5.4.3. Definišana pravila

Zbog potrebe za komparacijom sportskih postignuća, neminovno se pojavila potreba standardizacije ujeta u kojima se rezultati postižu. Ovo dovodi do definiranja pojedinih sportskih disciplina što je direktno ujetovalo i način selekcije, trenažne pripreme, natjecanja, opću konzumaciju i evaluaciju postignutih rezultata.

5.4.4. Restriktivna pravila

Zbog iznimnog bujanja vrsta i oblika sportskih disciplina novijeg doba, kao i zbog evidentnog ugrožavanja zdravlja sportaša pojavila se tendencija restriktivnih pravila. Na taj način se pokušava zaštititi biološki i drugi integritet natjecatelja ugrožen javnjavom za postignućima (ski-letovi, dizanje utega, boks,...).

*Kad kuješ svoju sreću, ne udaraj bližnje po prstima.
(Ibn Safar)*

5.4.5. Razvojna pravila

Sportski dometi u pojedinim aktivnostima nisu podnosili dulju stagnaciju i pad zanimljivosti, pa su zato pravila mijenjana kako bi se povećala sportska uzbuđenja i dometi (linija trice u košarci, zlatni gol, promjena koplja u atletici, bolidi u auto trkama, način sudjenja u judou, kacige i trajanje u boksu, oblik padobrana,...).

5.5. Organizacija športa

1. *Proizvod (Rezultat sp. aktivnosti, život, pobjeda, sredstva)*
2. *Sudionici i ciljevi (Natjecatelji, konzumenti, potpora, ostalo)*
3. *Struktura kroz povijest (Od pojedinca do mreže uloga),*
4. *Sport i resursi u povijesti (Od prirodnih ka projektiranima),*
5. *Organizacija manifestacija (Od lokalnih do globalnih),*
6. *Menadžment kroz povijest (Od slučaja do namjera).*

Dva knjiga

Sadržaj ove knjige usmjeren je prema povijesti sporta, pa nema potrebe detaljnog navođenja informacija o organizaciji u sportu. U tu svrhu mogu dobro poslužiti drugi izvori i udžbenici poput: Bonacin, D., Bilić, Ž., Bonacin, Da. (2008) Uvod u antropološku analizu. Traornik: Kineziološki fakultet.

*Kad leptir zamahne krilom zatrese se cijeli Svemir.
(Lao-Tse)*

5.6. Univerzalnost sporta

Sport kao aktivnost je prirodena svakom čovjeku kroz potrebu za kretanjem koje ima svrhovitu ulogu (teleološki smisao gibanja). Na isti način je i pobjeda, pa dakle i sportska, imanentna čovjeku te i ona ima teleološki smisao. Pojedine discipline predstavljaju partikularne realizacije unutar univerzalnog sportskog *milieu*.

6. Sport kroz povijest

Dva knjižga

Nema naroda ni zajednice u antičkim vremenima (kao i u svim drugim razdobljima) koji nije imao sport i vježbanje ugrađeno u same temelje ustroja društva. Razlike su u detaljima i običajima kao i ciljevima i stupnju organizacije. Iz ovih razloga, uključit će se one sredine koje iskazuju posebnu različitost i zanimljivost.

Čudno je to kako je malo potrebno da budemo sretni, i još je čudnije kako nam baš to malo nedostaje. (Ivo Andrić)

6.1. Stari vijek

Stari vijek je doba koje načelno traje od pojave prvih država i pismenosti (oko 4000 pr. Kr.) u Mezopotamiji i Egiptu do propasti posljednje velike robovlasničke države, Zapadnorimskog carstva (476.g). Kaže se da vlasnici robova nisu radili - imali su vremena/mogućnosti za politiku, znanost, umjetnost pa i sport.

6.2. Antički sport

1. Egipat
2. Kretsko-Mikenska kultura
3. Asir, Perzija, Babilon
4. Helenska kultura
5. Rim

6.2.1. Egípat

Egípat (prije 5500.g.) (ΣΟ trajno). Posebne hrvatske škole, borbe štapovima (porijeklo iz borbe kopljima), sportovi na vodi (Nil poplave), veslanje i borbe motkama na čamcima, s loptom, preteča hokeja. S obučima, raunoteže, pužanja, (elementarne i manipulative igre), lov, boks, ples, trbušni ples, dizanje tereta....

6.2.2. Kreta i Mikena

Kretska i Mikenska kultura (prije ca 5500 g.) bile su vrlo razvijene (trgovina, umjetnost, kupališta, vrtovi). Sport - igra sa zmijama za žene, igre Minotaura (bik) za muškarce, kao i borbe s bikovima s akrobatikom. U početku religijsko-magijski poslije se pretvaraju u sportsko-zabavne igre. Također i šakanje, hrvanje, trčanje. U Mikeni dominantno trka bojnih kola.

6.2.3. Asir, Perzija, Babilon

Asir razvoj trgovine (prije 5000.g.) - vojne aktivnosti (stalni sukobi). Lov (slonova, lavova, pantera) na kolima, konjima, zasjedama. Perzijanci (prije 2500.g.) također, ali i polo i hokej na travi, ples s oružjem, luk i strijela, bodež i koplje. Babilon se prvi put spominje prije 2500.g. Obilježen stalnim ratovima.

6.2.4. Helenška kultura

Državice Sparta, Atena prije 2500.g. Jako razvijena kultura, filozofija, znanost i Sport. Dijele agonistiku i gimnastiku. Trke kola, boks, hrvanje, trčanje, borbe kopljem, disk, strijelje. Tereni, nagrade, organizacija, natjecanja, gledatelji, tj. sustav. Sparta, ratnički rad oba spola, odgoj usmjeren u vojne svrhe. Igre.

Ljubav je vatra, da. Ali nikad ne znate hoće li vam zagrijati srce ili zapaliti kuću. (Joan Crawford)

6.2.5. Rim

Rim (prije 2800.g.). Osvajачki narod, po modelu ekspanzije i osvajanja. Sport dominantno usmjeren u očuvanje vojnih vještina (marševi, trčanje s ratnom opremom, jahanje, mačevanje, hrvanje, lopt, igre loptom, plivanje, trke boričkih kola). Gladijatorske igre s kružoločnom komponentom. Pomorske bitke – umjetno jezero.

6.3. Ostali Antički svijet

1. Ostala Antika Europe
2. Srednja Amerika
3. Južna Amerika
4. Kina
5. Japan
6. Indija

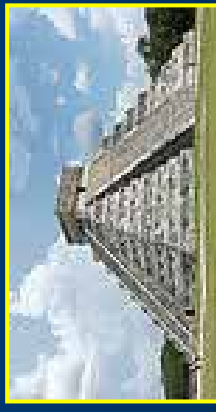
6.3.1. Ostala Antika Europe

Tako je i u ostalim dijelovima Europe u razdoblju Antike bilo sportskih aktivnosti, one su bile uglavnom usmjerene k ratnim vještinama (npr. Vikinzi). Dakle, s pozicije povijesti sport nije doveden na razinu koju su postigli Grčka ili Rim, što nipošto ne znači da se nisu bavili specifičnim aktivnostima bliskim sportu.

6.3.2. Srednja Amerika

Meksiko: najstariji *Platleo* od 1500 pr.n.e., sportski tereni, igre punjenom loptom i trčanje. Azteci -tjelesne ratne vještine posebno brvanje ali i veslanje (kanu), plivanje i skok u vodu, lov, ribolov. Koplje, luk i strijela, praćka te sulica za puhanje. Igra perjanice. Takari hokej i igre letenja te jahanje i borbe s bikovima, rodeo...

6.3.3. Južna Amerika

Peru – stare civilizacije slične Majama, Inke (otkriće u 15. st).
Trčanje (posebne metode treninga), trčanje štafete (prijenos vijesti), kupanje naoružanih mladića (u čast žetve), ratničke vještine; bacanje koplja s strelicama, luk i strijelci, štafeti, kuglanje, bumerang, perjanice i igra punjenom loptom, poslije i igre s bikovima i jahački sportovi.

6.3.4. Kina

Kina - Luk i strijela, jahanje i bojna kola, dizanje tereta, 32 forme boksa, 18 vrsta mačevanja, hrvanje. U 7. st. petoboj. Prodiranje budizma donosi ples s oružjem, borilačke sportove, boks, borbe kopljima i štapovima. Na dvoru ples. Igra perjanica, te preteča nogometa (tsuchi). Postojala je i jedna temeljna vrsta golfa.

*Ne obara se svako drvo prvim udarcem.
(Kineska poslovice)*

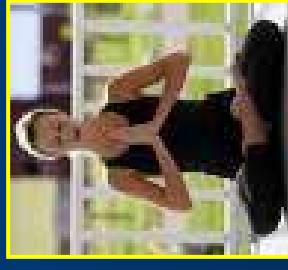
6.3.5. Japan

Japan – u početku utjecaj kineske civilizacije, a od 12. st. sport pod utjecajem kaste samuraja (daleko dominantno borilačke i vojne vještine), sumo, kendo-kendo, judo, mačevanje, kyudo, od 3. st. konjički sport, polo, igra perjanica i kamari nogomet. Osnovno obilježje japanske kulture pa i sporta bio je i ostao kodeks časti.

6.3.6. Indija

Indija – igre s bikovima, plesovi, plivanje, vježbe u mačevanju, hrvanju, gatanju lukom i strijelom, bacanju koplja. Desetoboj koji je uključivao 5 sposobnosti (hrvanje, boks, plivanje, skokovi, mačevanje) te 5 duhovnih sposobnosti. Kasnije se razvija i yoga. Hokej na travi te polo kao igra za više društvene slojeve.

6.4. Sport srednjeg vijeka

Srednji vijek - razdoblje koje uključuje uglavnom feudalne odnose pa je i sport uglavnom (ne i potpuno) tako konstituiran. Treba odijeliti sport kmetova (jednostavan i ne ugrožava vlastelu) od plemićkog obilježenog oružjem (konji, jahanje, lov, mačevi, boks, koplja, sjekire). Religijski vode ograničavaju sport. Turniri.

6.5. *Véde manifestacije*

1. *Egipatske igre.*
2. *Grčka – Nemejske, Pitijske, Istmijske, Olimpijske igre.*
3. *Gladijatori – Rim*
4. *Asteci – Borbe u čast boga rata.*
5. *Srednjevekovni viteški turniri.*

6.5.1. Egipatske igre

Egipat – borilačke igre s nagradama. Nagrade su u to vrijeme bile u materijalu koji je bio od praktičnog značenja (koža, stoka, odijela). Jedno od prvih spominjanja (Herodot) nagradivanja sportaša za njihovo postizanje rezultata u povijesti. Ovo svjedoči o uznapredovaloj poziciji sporta/resultata već prije 4-5000.g.

6.5.2. Grčka

U Hелenskoj kulturi igre - posebno mjesto (Pitijske, Istmijske, Nemejske) a poslije Olimpijske. Svake 4 godine, po njima broje godine, nije bilo rata. U početku žene. Od 13. st. p.n.e. Znalo je biti 20 disciplina. Selekcija, plan-trening, organizacija, slavlje. Suci su praktično menadžeri (pravila, nadzor, spisak, nagrade).

6.5.3. Gladijatori - Rim

Scenski krvooločni karakter gladijatorskih igara proizašao je iz nasilnog osvajačkog karaktera rimske države. Same igre gotovo uvijek sadržavaju brutalnost - borbe ljudi sa zvijerima, različitih gladijatora međusobno, uz čak masovno procjenjivanje auditorija ili vladara u zaslugama pobjedniku za život / slobodu.

Ave Imperator, mortui te salutant!

6.5.4. Astečske igre

Asteci su bili ratnički narod među mnogim sličnim plemenima. Temeljna značajka bilo im je žrtvovanje i zatim očiti elementi kanibalizma. Tako su i igre priređivane u čast boga rata. No, postojao je i bog loptanja, što svjedoči o ulozi i važnosti sporta, pa sve upućuje na izraziti pobjednički ali kvoložni mentalitet.

6.5.5. Viteški turníri sr. víjeka

Viteški turníri su visoko organizirane manifestacije s mnogo sjaja i demonstracije nadmoći bogatih i moćnih nad ostalima. Svakako treba prihvatiti i turnír kao nadmetanje pojedinaca, vid zabave a u prípremi za turnír i način vježbanja. Ovo sve odražava i način života (vlastele) koji je bio usmjeren prema očuvanju pozicija.

7. Moderni sport

7.1. Diferencijacija

Diferencijacija pojedinih sportskih disciplina je proces u dužem vremenu, na različite načine i u različitim vještina. Neke od tih disciplina su se ranije profilirale (npr. atletske), a neke mnogo kasnije (sportske igre, tehničke discipline). Današnja tendencija je očuvanje integriteta sportova i promjena atributa užeg dometa.

7.2. Trendovi i paradigme

Opća povijesna tendencija je stvaranje obrazaca sve većeg utjecaja znanja i tehnologije, uz sve manje spontanosti, što je i prirodno s obzirom na snagu sporta u socijalnim zajednicama. Upravljanje je pri tome usmjereno na definiranje i dodjelu specijaliziranih uloga svim sudionicima. Ostaje otvoreno pitanje budućnosti.

*Daj dite materi.
(Dalmatinska poslovice)*

7.3. Narodni sport

Narodni sport je zabava bliska većem broju pojedinaca, obično u manjoj socijalnoj zajednici, često preslika stvarnih aktivnosti iz života (potezanje konopca, obaranje drveta, bacanje kamena), a posljednje postaju sredstvo u službi očuvanja tradicije. Ne može se zanemariti ni uloga narodnih sportova u okupljanju i promociji.

7.4. Viteški turníri

Ovaj pojam opisuje posebno ponašanje koje uključuje plemenitost, viteštvo, čast i sl. (konj, mač, koplje, sokolarstvo). Naziv očito dolazi iz pozicije plemenitaša, viteza. Ova se uloga jako ističe, no aktivnosti polako prelaze u natjecanja bez sukoba, Na prstenac, Alku ili Megdane s varijacijama načina borbe s protivnikom.

7.5. Humanizam i renesansa

Humanizam i renesansa (14.-16. st.) su kulturno-loške prekretnice u doživljaju sebe i svijeta u odnosu na prethodni konzervativizam. Kultura i umjetnost se naglo razvijaju, dok sport nije doživio posebne direktne promjene izuzev napuštanja feudalnih obrazaca. Pokazalo se to kao baza za kasniji razvoj građanskog sporta.

Ljubav je izvanredan svijet, ali treba imati hrabrosti da se ubere na ovaj užasnog ponora. (M.H. BStendhal)

7.6. Gradanski sport

Gradanski sport je aktivnost koja je poprimila značajke masovno dostupne aktivnosti poput kulture, umjetnosti i znanosti (ca 17. stoljeće) omogućene humanizmom i renesansom. Komensky (poč. 17. st.) uvodi nastavu TD u škole, tj. sistemski instrument koji osigurava buduću sportsku bazu (sredstva, oprema, kadar,...).

Glas naroda – glas Boga.
(Rimska poslovice)

7.7. Sport 19. i 20. stoljeća

U razdoblju 19. i 20. stoljeća dolazi do većeg razvoja znanosti, medija, tehnologije, i dr., pa je posljedično i sport time zahvaćen. Znanja o čovjeku i trenažnim tehnologijama postaju ključni ciljevi sporta radi ostvarivanja pobjeda. Sport buja. Osnivaju se brojni klubovi, savezi, međunarodne asocijacije i natjecanja (kao OI).

Dva knjižga

Sadržaj ove knjige je upućen k razumijevanju pojava i odnosa u sportu kroz povijest. Faktografske činjenice, kojih je kroz povijest ogroman broj, uvedene su upravo u mjeri koja osigurava preciznu identifikaciju i razumijevanje, bez suvišne redundancije. One koje takve činjenice detaljno zanimaju upućujemo na bogatu literaturu.

↳ Tko želi nešto naučiti naći će način; tko ne želi naći će izliku.
(Pablo Picasso)

7.8. Sport BiH

Sukladno prethodno rešenome, sport u Hrvatskoj i BiH može se promatrati u kontekstu navedenih pristupa i promišljanja. Za potrebe ovog pregleda treba naglasiti kako su te države imale burnu prošlost koja se direktno reflektirala na sport. Ipak, nije moguće zanemariti uspehe i postignuća kojih je ne mali broj.

8. Organizacije i sustavi

8.1. Mediji, politika i nasilje

Spornost na raznovrsne kompleksne načine povezuje različite ljude što ima pozitivne (uspjeh, zadovoljstvo, novac), ali i negativne posljedice (nasilje, mogućnost manipuliranja). Time postaje nezaobilazna tema medija kao sustava informiranja i politike kao sustava odlučivanja u određenom vremenu i prostoru.

Ideale nekog društva najbolje ćete prosuditi po reklamama.
(Norman Douglas)

8.2. Žene, rasa, globalizacija...

Uloga žena i rasa kroz povijest je bila vrlo složena. Poslovi, odijevanje, pa i promišljanja su se dijelili, zapravo je tako svijet bio podijeljen, većinom na štetu žena i nekih rasa. Međutim, "otvaranje" i proces globalizacije u brojnim segmentima i sport kao način povezivanja ljudi omogućili su promjenu i napredak.

Zapamtite da ako vam ljudi govore iza leđa, to je samo zato jer ste korak ispred. (Danni Flagg)

8.3. Publicistika, izražavanje...

Gotovo kroz cijelu povijest, a naročito u novije vrijeme, sport postaje predmetom publiciranja i izražavanja na najrazličitije načine. Ovo iz razloga što sportska tehnologija i rezultati postaju predmet zanimanja mnogih pa se kao posljedica javljaju razni oblici publicistike (mediji, stručni članci i knjige, internet,...).

8.4. Organizacija i natjecanje

Natjecanje ima za cilj iskazivanje jasno izražene pobjede. Za uspješno sprovođenje natjecanja potrebno je javno odmjeraivanje suparnika. Takav susret, a naročito zbog očite kompleksnosti, zahtijeva kvalitetan pristup, pripremu, provođenje i evaluaciju rezultata, ili jednom rjeđju maksimalno kvalitetnu organizaciju.

*Ako ojevijete da postoji način za stvari učiniti bolijima,
nadiite ga ! (Narodna poslovica)*

8.5. Olimpijski pokret

Davne igre bile su mnogostruko vrhunski događaj. Spretnost i snaga počesto su smatrani darom bogovima, poslije se utruduju fizička i duhovna ljepota i samo natjecanje koje je za vrijeme svog trajanja osiguravalo mir. Moderne olimpijske igre obnovljene su 1896 po antičkom uzoru ali s nekim novim vrijednostima.

*Sutra će danas biti jučer.
(D.B.)*

8.6. Masovni i elitni sport

Kristanje je imanentno čovjeku -sport pruža bezbrojne mogućnosti. Pri tome se nekim sportovima mogu baviti gotovo svi (trčanje, plivanje...) dok se drugim sportovima mogu baviti samo izabrani pojedinci jer se zahtijeva posebna spremnost ili ulaganje izraženijih resursa (jahanje, utrke glisera...), pa to ne mogu svi.

Ako ja bitran što ću raditi, onda je to igra. Ako mi drugi kaže što ću raditi, onda je to posao. (Patricia Nowot)

8.7. Ostali oblici sporta ⁽¹⁾

Bit sporta je upravo natjecanje, odnosno pobjeda. Kreativan kakao je, čoujek u svemu oko sebe vidi natjecanje i od svega može napraviti sportsku aktivnost i manifestaciju. No, sport ima i granice jer je gibanje vrlo širok pojam i uključuje raspon od cilja (pobjeda) preko sredstva (edukacija) do alata (rekreacija).

8.7. Ostali oblici sporta (2)

Vojni sport je očito u funkciji izgradnje vojne moći jedinke i grupe.
ASP sport je očito sredstvo psiho-socijalne okupacije/ terapije.
Odnos amatera i profesionalaca je jasno zadan primitkom novca.
Logistika i potpora su vidljivo nespecializirani segmenti sporta.
Objekti su kroz povijest bili stjecišta sportskih događaja, itd.

Nemojte kvartiti moje krugove.
(Galileo Galilei)

Dva knjiga

Poglavlja knjige ovog pregleda sadrže informacije dosta sličnog volumena radi razumijevanja samih temelja. Tiskani oblik to ne treba i ne može imati, jer sadrži niz drugih pojmova, kao što su prikazi, faktografske činjenice, navodi i dr. Stoga je materijal u ovom obliku u suštini pomoć i priručnik za korištenje udžbenika.

*Svijeća ne gubi sjaj kad pali drugu svijećú.
(= Narodna poslovice)*

Istina je da ne znamo što imamo dok to ne izgubimo.

Ali je istina i da ne znamo što nam nedostaje dok to ne nademo.

Doc. Dr. Dobromir Bonacin i Danijela Bonacin, BSc

Povijest sporta

(ISBN: 978-953-98959-1-2)

Tramisk, 2009.

Suport izdanju

Kineziološki fakultet Univerziteta u Travniku

"Povijest sporta" je reprint knjige iz 2004.g. i temeljem odluke Kineziološkog Fakulteta u Travniku iz 2009. prihvaćen je kao udžbenik.